

STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV

14 nových Regionálních center podpory zdraví a 70 intervenčních programů podpory zdraví. Projekt SZÚ ukázal cestu ke zdraví lidem ohroženým chudobou a sociálním vyloučením

31. 12. 2022 končí 5 letý projekt Státního zdravotního ústavu "Efektivní podpora zdraví osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením", jehož cílem byla realizace intervenčních programů primární prevence nemocí u lidí se ztíženým přístupem ke zdraví. Finance se podařilo získat z Evropského sociálního fondu, Operačního programu Zaměstnanost (OPZ). Formou terénních intervencí projekt podporoval schopnost rozhodování ve prospěch zdraví u osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením, tedy zvyšoval jejich zdravotní gramotnost. Podařilo se otevřít 14 Regionálních center Podpory zdraví a opakovaně realizovat 70 intervenčních programů napříč hlavními riziky životního stylu. V pomoci svému okolí jsme proškolili přes 100 000 lidí.

"Cílovou skupinou projektu byli lidé ohrožení chudobou a sociálním vyloučením se ztíženým přístupem ke zdraví. Do nabízených programů se zapojovali například v azylových domech, komunitních centrech, nízkoprahových zařízeních, věznicích i v sociálně vyloučených lokalitách. Podporu jsme nabídli také lidem se zdravotními hendikepy, například neslyšícím, které jsme oslovili prostřednictvím České unie pro neslyšící," popisuje hlavní řešitelka projektu a vedoucí Centra podpory veřejného zdraví SZÚ MUDr. Marie Nejedlá.

"Dlouhodobý cíl projektu se v mnohém shodoval a shoduje s jedním ze základních poslání Státního zdravotního ústavu. Jde o snižování nerovností v přístupu ke zdraví a zvyšování zdravotní gramotnosti. Celkové zlepšení zdraví v cílových skupinách a v návaznosti na to i zvýšení zaměstnanosti zdravých osob s následným snižováním národohospodářských ztrát z nemocí, je komplexní úkol, ke kterému projekt ukázal a otevřel cestu. Nepochybně je v této oblasti potřeba stále dál a usilovně pracovat," zdůraznila ředitelka Státního zdravotního ústavu MUDr. Barbora Macková.

Pro dostupnou péči o zdraví a zdravotní osvětu chyběla ve vybraných lokalitách především infrastruktura, tedy kontaktní místa, která by přinesla podporu zdravého životního stylu přímo k lidem. Proto vzniklo nově 14 Regionálních center podpory zdraví (dále jen RCPZ) jako odborná základna pro realizaci 70 nově vytvořených intervenčních programů podpory zdraví v 11 rizikových oblastech životního stylu.

Každé regionální centrum vede koordinátor, pracovník s vysokoškolským vzděláním, který má ve svém týmu terénní pracovníky, tzv. mediátory podpory zdraví. Jejich počet je v jednotlivých krajích různý podle počtu osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením a pohybuje se od 2 do 8 lidí v nejexponovanějších krajích, tedy Ústeckém a Moravskoslezském.

"Mediátoři podpory zdraví pocházejí ze sociálně vyloučených lokalit, znají prostředí a mají v něm neformální autoritu. Z 90 % se jedná o Romy. Všichni absolvovali po svém nástupu nově vytvořený 80 hodinový kurz a byli proškoleni v metodice evidence klientů. Předchozí vzdělání zájemce nelimitovalo, povinné byly 2 reference vztažené k přechozí činnosti," popisuje výběr mediátorů MUDr. Marie Nejedlá.

Každé Regionální centrum podpory zdraví si pak mělo za úkol zmapovat potřeby své cílové skupiny tak, aby následně vznikly na míru těmto potřebám intervenční preventivní programy. Centrum následně metodicky vedlo mediátory podpory zdraví, organizovalo a koordinovalo individuální intervence a kurzy zdravého životního stylu, kurzy pohybových aktivit a Dny zdraví. V průběhu projektu byly osloveny desítky organizací, které se staly klíčovými partnery při realizaci programů pro vybrané skupiny populace.

Intervenční preventivní programy vznikaly ve spolupráci SZÚ a externích odborníků na základě odborných východisek, sociálního marketingu a zážitkové pedagogiky. Následně byli v metodikách programů proškoleni lektori programů z řad pracovníků SZÚ i spolupracujících organizací.

Realizační formy programů: individuální intervence a skupinové intervence: 40 hodinové kurzy zdravého životního stylu, 40 hodinové kurzy pohybové aktivity a Dny zdraví aj.

Tematické celky intervenčních programů

- I. *Osobní hygiena*
- II. *Zdravé bydlení*
- III. *Vyšetření základních tělesných a krevních parametrů*
- IV. *Výživa*
- V. *Prevence infekčních onemocnění*
- VI. *Prevence závislostí*
- VII. *Podpora zdraví prospěšné pohybové aktivity*
- VIII. *Duševní zdraví*
- IX. *Prevence nádorových onemocnění*
- X. *Prevence úrazů a dopravní výchova*
- XI. *Reprodukční zdraví*

"V rámci projektu jsme vyškolili 102 mediátorů podpory zdraví, přes 50 z nich v současné době pracuje jako zaměstnanci Regionálních center podpory zdraví a zprostředkovávají individuální intervence osobám ohroženým chudobou a sociálním vyloučením. Jejich činnost spočívá ve vyhledávání osob, které potřebují pomoc s registrací u ambulantních lékařů, v navigaci k řešení při zjištění závislostí, v podpoře klientů k pohybové aktivitě a správné výživě, ale také k účasti na preventivních prohlídkách a tak dále," přibližuje činnost mediátorů MUDr. Marie Nejedlá.

Výsledky projektu v číslech:

Počet proškolených mediátorů podpory zdraví v 80 hod. kurzu: 102

Počet proškolených lektorů v 67 hodinovém kurzu: 296

Počet hodin skupinové podpory (kurzů zdravého životního stylu, kurzů pohybových aktivit a Dnů zdraví přijatých podpořenými osobami): 75 702

Počet hodin individuální podpory: 56 518

Počet nových metodických manuálů intervenčních programů: 70

Počet účastníků projektu a podpořených osob: 103 964

STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV

V současné době se intervenční programy s využitím desítek modelů a pomůcek stále realizují a probíhá také sběr dotazníků zdravotní gramotnosti podle metodiky Světové zdravotnické organizace (WHO).

Vyhodnotíme je po skončení všech aktivit.

"Co se týká budoucnosti, zachovat činnost 14 regionálních center v roce 2023 se podaří v redukováném obsazení, plánuje se podpora intervenční činnosti koordinátorů z OPZ plus pro děti 3-15 let a jejich rodiče, a dále podpora 28 mediátorů podpory zdraví pro Romy z fondů UNICEF. Zároveň bude intervenční činnost dalších mediátorů podpory zdraví rozšířena pro ukrajinské uprchlíky, také s podporou UNICEF a je možné i další využití některých mediátorů v rámci dalších projektů," uzavírá hlavní koordinátorka celého 5 letého projektu MUDr. Marie Nejedlá. O práci mediátorů podpory zdraví pro intervence ohrožených skupin populace je ze strany mnoha institucí velký zájem.

Výběr ze spolupracujících organizací:

- **FN u svaté Anny Brno:** projekt "Saste Roma" rozvíjení zdraví Romů ve vyloučených lokalitách (*Program Zdraví z fondů EHP (tzv. Norské fondy)*), spolupráce dána výzvou
- **FN Motol Praha:** projekt "Zvýšení dostupnosti cílené prevence a včasné diagnostiky specifických přenosných a nepřenosných onemocnění ve vybraných sociálně vyloučených lokalitách s romskými komunitami" (*financování: Norské fondy*), spolupráce dána výzvou
- **Česká unie neslyšících**
- **ÚZIS, Národní screeningové centrum Brno:** projekt "Optimalizace programu screeningu karcinomu děložního hrdla zavedením detekce genomu lidského papilomaviru pomocí samoodběrových sad u žen dlouhodobě se neúčastnících stávajícího screeningu" (*ESF OPZ*)
- **Praktičtí lékaři pro dospělé, praktičtí lékaři pro děti a dorost, ambulantní specialisté**
- **KHS, KÚ**
- **NUDZ:** projekt "Výzkum duševního zdraví romské populace" (*Program Zdraví z fondů EHP (tzv. Norské fondy)*)
- **Evropská komise:** projekt "JAHEE" (Joint Action Health Equity Europe) s cílem dosažení větší rovnosti ve zdraví mezi různými skupinami obyvatel ve všech zúčastněných zemích a mezi zeměmi navzájem, zejména pak pro migranty a další zranitelné skupiny obyvatel, které mohou být více ohroženy diskriminací, horší dostupností zdravotní péče včetně preventivní a mají nižší úroveň zdravotní gramotnosti. (*EK, Zdravotní program EU*)
- **EKO-KOM a.s.:** program Zdravé bydlení a třídění odpadu
- **Univerzita Palackého v Olomouci:** projekt " [Aplikovaný výzkum pro inovace politik v oblasti dostupnosti zdravotní péče u sociálně vyloučené romské populace](#)" (**ROMZAVIP**)"
- **Potravinová banka:** síť Potravinových bank po celé ČR
- **Česká komora FITNESS:** cvičení, pohybové aktivity klientů
- **ČSÚ:** sčítání obyvatel ČR 2021
- **ZÚ se sídlem v Ústí nad Labem, s OS D.R.A.K. z.s., s Bludiště z.s., EDUKUJ z.s., Everesta s.r.o., Univerzita Pardubice, Jihočeská univerzita,** lektorské služby pro Kurzy zdravého životního stylu
- **3. lékařská fakulta UK Praha, Vysoká škola zdravotnická Praha**
- **Vězeňská správa, azylové domy, nízkoprahové kluby, školy v SVL**

[Program konference](#)